

Aproksymacja funkcji metodą najmniejszych kwadratów

Teoria

Interpolacja polega na znajdowaniu krzywej przechodzącej przez wszystkie węzły. Zdarzają się jednak sytuacje, w których dane te mogą być obarczone błędem, np. gdy są one odczytywane z pomiarów. W takim wypadku bardziej interesujące jest zachowanie ogólnego charakteru krzywej, która te punkty przybliży niż przeprowadzanie jej przez wszystkie węzły. Do tego zadania wykorzystywana jest aproksymacja metodą najmniejszych kwadratów. W aproksymacji metodą najmniejszych kwadratów mamy z góry zadaną bazę funkcji za pomocą których chcemy przybliżyć funkcję poszukiwaną postaci:

$$F(x) = c_1 f_1(x) + c_2 f_2(x) + \dots + c_n f_n(x) \quad (1)$$

dla zadanego zbioru punktów (x_j, y_j) , $j = 1, \dots, m$. Jak wynika z tego wzoru, poszukiwana funkcja $F(x)$ jest liniową kombinacją funkcji bazowych $f_i(x)$, $i = 1, \dots, n$. Funkcje bazowe mogą być dowolne, dopóki są liniowo niezależne.

Niewiadomymi w tak postawionym zadaniu są współczynniki c_i .

Ponieważ, w ogólnym przypadku, tak zadana funkcja poszukiwana nie będzie pokrywała się ze wszystkimi węzłami. W zależności od doboru współczynników c_i może lepiej przybliżać pewne węzły a gorzej inne. Należy zatem dobrać odpowiednie kryterium porównawcze. Możemy obliczyć pionową odległość funkcji od każdego z węzłów:

$$r_j = y_j - F(x_j) \quad (2)$$

Ale ponieważ tak zapisane r_j może być zarówno dodatnie jak i ujemne, to proste zsumowanie tych wartości nie nadaje się do porównywania różnych krzywych. Lepszym wyborem jest użycie r_j^2 , wtedy:

$$\rho = \sum_{j=1}^m r_j^2 \quad (3)$$

jest wartością, której minimum będzie określało krzywą najlepiej dopasowaną do węzłów.

Dopasowanie prostej do zbioru punktów

Zacznijmy od najprostszego przypadku polegającego na przybliżeniu zbioru punktów krzywą. Poszukiwana funkcja ma zatem postać:

$$F(x) = c_1 x + c_2 \quad (4)$$

a jej bazą są funkcje:

$$f_1(x) = x \quad f_2(x) = 1$$

Wyprowadzone wcześniej wartości r_j i ρ możemy zatem wyrazić jako:

$$r_j = y_j - F(x_j) = y_j - (c_1 x_j + c_2)$$

$$\rho = \sum_{j=1}^m r_j^2 = \sum_{j=1}^m [y_j - (c_1 x_j + c_2)]^2$$

Naszym celem jest zminimalizowanie funkcji ρ . Jedynymi niewiadoamymi w tym wypadku są wartości c_1 i c_2 . Możemy zapisać zatem: $\rho = \rho(c_1, c_2)$. Warunkiem koniecznym minimum jest zerowanie się pierwszych pochodnych, zatem:

$$\frac{\partial \rho}{\partial c_1} = 0 \quad \text{i} \quad \frac{\partial \rho}{\partial c_2} = 0$$

Wykonując różniczkowanie i podstawiając warunek na minimum otrzymujemy:

$$\frac{\partial \rho}{\partial c_1} = \sum_{j=1}^m \frac{\partial}{\partial c_1} [y_j - (c_1 x_j + c_2)]^2 = \sum_{j=1}^m 2(-x_j)[y_j - (c_1 x_j + c_2)] = 0$$

$$\frac{\partial \rho}{\partial c_2} = \sum_{j=1}^m \frac{\partial}{\partial c_2} [y_j - (c_1 x_j + c_2)]^2 = \sum_{j=1}^m 2(-1)[y_j - (c_1 x_j + c_2)] = 0$$

Po uporządkowaniu możemy to zapisać w postaci macierzowej:

$$\begin{bmatrix} \sum x_j^2 & \sum x_j \\ \sum x_j & m \end{bmatrix} \begin{bmatrix} c_1 \\ c_2 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} \sum x_j y_j \\ \sum y_j \end{bmatrix} \quad (5)$$

Dla dwóch wektorów

$$\mathbf{x} = [x_1, x_2, \dots, x_m] \quad \text{ i } \quad \mathbf{y} = [y_1, y_2, \dots, y_m]$$

możemy zdefiniować iloczyn wektorowy jako:

$$\langle \mathbf{x}, \mathbf{y} \rangle = \sum_{j=1}^m x_j y_j \quad (6)$$

Korzystając z tej definicji możemy zapisać układ (5) następująco:

$$\begin{bmatrix} \langle \mathbf{x}, \mathbf{x} \rangle & \langle \mathbf{1}, \mathbf{x} \rangle \\ \langle \mathbf{1}, \mathbf{x} \rangle & \langle \mathbf{1}, \mathbf{1} \rangle \end{bmatrix} \begin{bmatrix} c_1 \\ c_2 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} \langle \mathbf{x}, \mathbf{y} \rangle \\ \langle \mathbf{1}, \mathbf{y} \rangle \end{bmatrix} \quad (7)$$

gdzie:

$$\mathbf{1} = [1, 1, \dots, 1]$$

Z tej postaci łatwo już wyliczyć nieznanne współczynniki c_i . Algorytm ten można rozszerzyć na większą liczbę funkcji bazowych lub zastosować inne podejście.

Metoda przededefiniowanego układu równań

Rozważając ponownie problem znalezienia prostej przybliżającej m węzłów możemy zapisać zbiór równań:

$$\begin{aligned} c_1 x_1 + c_2 &= y_1 \\ c_1 x_2 + c_2 &= y_2 \\ &\dots \\ c_1 x_m + c_2 &= y_m \end{aligned}$$

lub w postaci macierzowej:

$$\mathbb{A} \mathbf{c} = \mathbf{y} \quad (8)$$

gdzie:

$$\mathbb{A} = \begin{bmatrix} x_1 & 1 \\ x_2 & 1 \\ \vdots & \vdots \\ x_m & 1 \end{bmatrix} \quad \mathbf{c} = \begin{bmatrix} c_1 \\ c_2 \end{bmatrix} \quad \mathbf{y} = \begin{bmatrix} y_1 \\ y_2 \\ \vdots \\ y_m \end{bmatrix}$$

Ponieważ w ogólnym przypadku wszystkie węzły nie będą leżały na jednej prostej, to równania te nie będą spełnione, zatem wektor residuów

$$\mathbf{r} = \mathbf{y} - \mathbb{A}\mathbf{c} \quad (9)$$

będzie niezerowy. W tej metodzie minimalizacji podlega kwadrat normy wektora residuów:

$$\rho = \|\mathbf{r}\|_2^2 = \mathbf{r}^T \mathbf{r} \quad (10)$$

Przekształcając otrzymujemy:

$$\begin{aligned} \rho = \|\mathbf{r}\|_2^2 = \mathbf{r}^T \mathbf{r} &= (\mathbf{y} - \mathbb{A}\mathbf{c})^T (\mathbf{y} - \mathbb{A}\mathbf{c}) \\ &= \mathbf{y}^T \mathbf{y} - \mathbf{y}^T \mathbb{A} - \mathbf{c}^T \mathbb{A}^T \mathbf{y} + \mathbf{c}^T \mathbb{A}^T \mathbb{A} \mathbf{c} \\ &= \mathbf{y}^T \mathbf{y} - 2\mathbf{y}^T \mathbb{A} \mathbf{c} + \mathbf{c}^T \mathbb{A}^T \mathbb{A} \mathbf{c} \end{aligned}$$

Warunkiem koniecznym minimum jest zerowanie się pierwszych pochodnych, zatem:

$$\frac{\partial \rho}{\partial \mathbf{c}} = 0$$

Wykonując różniczkowanie otrzymujemy:

$$\frac{\partial \rho}{\partial \mathbf{c}} = -2\mathbb{A}^T \mathbf{y} + 2\mathbb{A}^T \mathbb{A} \mathbf{c}$$

Korzystając z warunku na minimum otrzymujemy:

$$0 = -2\mathbb{A}^T \mathbf{y} + 2\mathbb{A}^T \mathbb{A} \mathbf{c}$$

lub inaczej

$$(\mathbb{A}^T \mathbb{A}) \mathbf{c} = \mathbb{A}^T \mathbf{y} \quad (11)$$

Są to tzw. *równania normalne* aproksymacji metodą najmniejszych kwadratów.

Dopasowanie metodą najmniejszych kwadratów dla dowolnej bazy funkcji

W ogólnym przypadku doboru bazy funkcji $f_i(x)$, $i = 1, \dots, n$ będziemy mieli:

$$y = F(x) = c_1 f_1(x) + c_2 f_2(x) + \dots + c_n f_n(x)$$

Niewiadomymi będą tu współczynniki c_i . Celem jest znalezienie takich współczynników $c_1, \dots, c_n$, które minimalizują kwadraty pionowych odległości funkcji $F(x)$ od węzłów (x_j, y_j) , $j = 1, \dots, m$. Dla tak postawionego zadania możemy zapisać układ równań:

$$\begin{aligned} c_1 f_1(x_1) + c_2 f_2(x_1) + \dots + c_n f_n(x_1) &= y_1 \\ c_1 f_1(x_2) + c_2 f_2(x_2) + \dots + c_n f_n(x_2) &= y_2 \\ &\dots \\ c_1 f_1(x_m) + c_2 f_2(x_m) + \dots + c_n f_n(x_m) &= y_m \end{aligned}$$

lub w postaci macierzowej:

$$\mathbb{A}\mathbf{c} = \mathbf{y}$$

gdzie:

$$\mathbb{A} = \begin{bmatrix} f_1(x_1) & f_2(x_1) & \dots & f_n(x_1) \\ f_1(x_2) & f_2(x_2) & \dots & f_n(x_2) \\ \vdots & \vdots & \dots & \vdots \\ f_1(x_m) & f_2(x_m) & \dots & f_n(x_m) \end{bmatrix} \quad \mathbf{c} = \begin{bmatrix} c_1 \\ c_2 \\ \vdots \\ c_n \end{bmatrix} \quad \mathbf{y} = \begin{bmatrix} y_1 \\ y_2 \\ \vdots \\ y_m \end{bmatrix}$$

Dochodzimy do podobnej postaci układu jak w poprzednim podrozdziale różniącym się tylko definicją macierzy A . Naszym zadaniem jest zminimalizowanie wartości $\rho = \|\mathbf{y} - A\mathbf{c}\|_2^2$. Postępując w przedstawiony wcześniej sposób otrzymujemy równania normalne postaci:

$$(A^T A)\mathbf{c} = A^T \mathbf{y}$$

Wyznaczając wektor c z tego równania otrzymujemy nieznanne współczynniki.

Skrypt:

```
function [c,R2,rout] = fitnorm(x,y,basefun)
% Funkcja aproksymuje grupe wezlow (x_i,y_i), i=1,...,m metoda
% najmniejszych kwadratow
%
% Dane wejsciowe:   x,y       = wektory zawierajace wspolrzedne wezlow
%                  basefun = (string) nazwa pliku ktory wylicza wartosci
%                  macierzy A. Kolumny A sa wartosciami funkcji
%                  bazowych dla wspolrzednych x wezlow.
%
% Dane wyjsciowe:  c = wektor wspolczynnikow poszukiwanej funkcji
%                  R2 = (opcjonalnie) wspolczynnik korelacji
%                  r = (opcjonalnie) wektor residuow

if length(y)~= length(x); error('x i y maja rozne wymiary'); end

A = feval(basefun,x(:)); % Macierz wspolczynnikow ukkladu przeddefiniowanego
c = (A'*A)\(A'*y(:));   % Rozwiazuje rownanie normalne, y(:) jest kolumna
if nargin>1
    r = y(:) - A*c;      % Residua w wezlach
    [m,n] = size(A);
    R2 = 1 - (m-1)/(m-n-1)*(norm(r)/norm(y-mean(y)))^2;
    if nargin>2, rout = r; end
end
```

Zadanie:

Wyznacz aproksymację punktów:

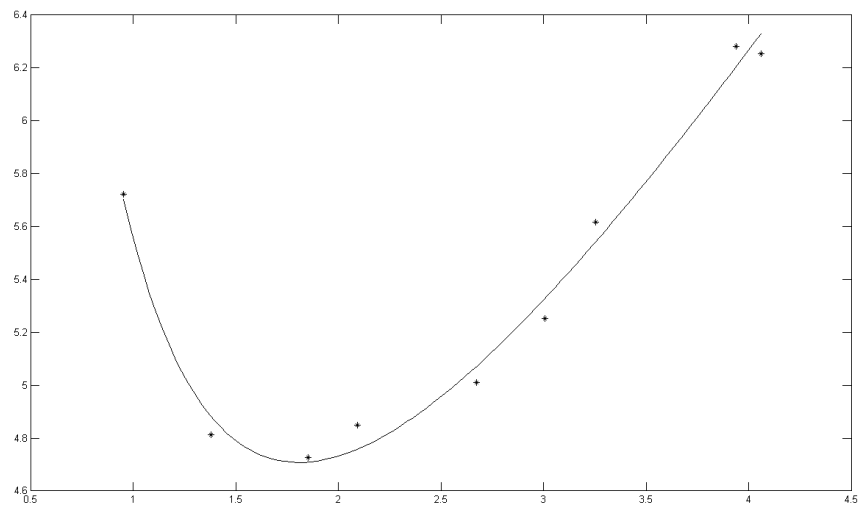
(0.955, 5.722), (1.38 4.812), (1.854, 4.727), (2.093, 4.850), (2.674, 5.011),
 (3.006, 5.253), (3.255, 5.617), (3.940, 6.282), (4.060, 6.255)

Używając jako funkcji bazowych:

$$\frac{1}{x}, \quad x, \quad x^2$$

Rozwiązanie w programie MATLAB:

```
clc;
x = [0.955 1.38 1.854 2.093 2.674 3.006 3.255 3.940 4.060];
y = [5.722 4.812 4.727 4.850 5.011 5.253 5.617 6.282 6.255];
fun1 = inline('1./x x');
c = fitnorm(x,y,fun1);
xf = linspace(min(x),max(x))';
Af = feval(fun1,xf);
yf = Af*c;
plot (x,y,'*',xf,yf,'-');
```


Spis używanych komend:

<code>inline(expr)</code>	Tworzy funkcję zawartą w <code>expr</code>
---------------------------	--